

COMPARTIMENTUL

MASS-MEDIA ȘI COMUNICARE

CZU 378.091:070

DOI [https://doi.org/10.52388/1812-2566.2021.4\(95\).10](https://doi.org/10.52388/1812-2566.2021.4(95).10)

CREATIVITATEA ȘI PROCESUL DE CREAȚIE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR MOLDOVENESC DE PROFIL JURNALISTIC DIN PERIOADA TOTALITARISTĂ¹

Georgeta STEPANOV

Doctor habilitat în științe ale comunicării, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: stepanovgeorgeta@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7884-8453>

Articolul este consacrat examinării principiilor de organizare a învățământului superior de profil jurnalistic din RSSM, în special, cercetării activităților academice orientate spre formarea și dezvoltarea competențelor și abilităților de creație a viitorilor jurnaliști. Identificarea și descrierea, din perspectivă conceptuală și funcțională, a acestor activități, precum și urmărirea dinamicii dezvoltării lor; oferă posibilitatea conturării unei noi viziuni, pragmatice, asupra instruirii universitare din perioada totalitaristă. Or, această abordare pragmatică, spre deosebire de cea ideologică, pune în valoare bunele practici existente la acel moment, care, în timp, au format modele de instruire jurnalistică, ce au stat la baza învățământului superior moldovenesc contemporan de profil jurnalistic. În opinia autorilor, unul dintre obiectivele de bază ale acelei instruirii era dezvoltarea creativității jurnalistice, care se realiza prin formarea, iar ulterior și prin amplificarea gândirii divergente, flexibilității, fluenței și originalității viitorilor jurnaliști. Și așa cum procesul de creație nu urmează un tipar unic, strategiile, tehnicile, tacticile, în general, modalitățile de formare, de dezvoltare și de modelare a competențelor și abilităților de creație ale studenților de la specialitatea Jurnalistică erau foarte variate; acestora le revenea un loc central în planul de învățământ și în procesul didactic, fiind studiate pe parcursul tuturor anilor de studenție. Anume activitățile orientate spre formarea competențelor și abilităților de creație, în pofida caracterului ideologic și profund îndoctrinat al învățământului superior din perioada sovietică, confereau caracter funcțional-pragmatic și distinctiv instruirii universitare de profil jurnalistic.

Cuvinte-cheie: *învățământ superior de profil jurnalistic, RSSM, student, proces de creație, creativitate, competență, abilitate.*

CREATIVITY AND CREATIVE PROCESS IN MOLDOVAN HIGHER JOURNALISM EDUCATION IN THE TOTALITARIAN PERIOD

The article is devoted to the examination of the principles of organization of higher journalistic education in the MSSR, in particular, to the study of educational activities aimed at the formation and development of skills and creative abilities of future journalists. The identification and description these activities from a conceptual and functional perspective, as

¹ Acest articol a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare *Patrimoniul academic universitar din RSS Moldovenească: investigarea și valorificarea bunelor practici* (Programul de stat 2020-2023).

well as the follow-up of the dynamics of their development, offers the possibility to outline a new, pragmatic vision on the university education in the totalitarian period. This pragmatic approach, as opposed to the ideological one, highlighted the good practices existing in that higher education system. Over time, these practices have formed models of journalistic training, which have been the basis of contemporary Moldovan higher journalism education. According to the authors, one of the basic objectives of that education was the development of creative skills, which was achieved by the training and later by amplifying the divergent thinking, flexibility and originality of students. And just as the creative process does not follow a single pattern, the strategies, techniques, tactics, in general, the ways of formation, development, modeling, etc. of the creative skills and abilities of future journalists were very varied; they had a central place in the curriculum and in the teaching process, being studied throughout the training. Exactly the activities aimed at training creative skills and abilities, despite the deeply ideological nature of higher education in the Soviet period, gave a functional-pragmatic and distinctive character to university journalistic training.

Keywords: *journalistic higher education, MSSR, student, creative process, creativity, competence, ability.*

LA CRÉATIVITÉ ET LE PROCESSUS DE CRÉATION DANS L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR JOURNALISTIQUE MOLDAVE À L'ÉPOQUE TOTALITARISTE

L'article est consacré à l'examen des principes d'organisation de l'enseignement supérieur journalistique de la RSSM, en particulier à la recherche d'activités académiques orientées vers la formation et le développement des compétences et des capacités créatives des futurs journalistes. L'identification et la description, d'un point de vue conceptuel et fonctionnel, de ces activités, ainsi que le suivi de la dynamique de leur développement, offre la possibilité d'esquisser une vision nouvelle, pragmatique, sur la formation universitaire de la période totalitariste. Une telle approche pragmatique, par opposition à l'approche idéologique, met en évidence les bonnes pratiques existantes à cette époque, qui, au fil du temps, ont formé des modèles de formation journalistique, qui ont été à la base de l'enseignement supérieur moldave contemporain en journalisme. Selon les auteurs, l'un des objectifs de base de cette formation était le développement de la créativité journalistique, qui a été atteint par la formation, et plus tard en amplifiant la pensée divergente, la flexibilité, la fluidité et l'originalité des futurs journalistes. Étant donné que le processus créatif ne suit pas un schéma unique, les stratégies, techniques, tactiques, en général, les manières de former et de développer les compétences et les capacités créatives des étudiants en journalisme étaient très variées ; ils occupent une place centrale dans le programme et dans le processus d'enseignement, étant étudiés tout au long des années d'études. Ce sont les activités visant à former des compétences et des capacités créatives, malgré la nature idéologique et profondément endoctrinée de l'enseignement supérieur à l'époque soviétique, qui ont donné un caractère fonctionnel-pragmatique et distinctif à la formation journalistique universitaire.

Mots-clés: *enseignement supérieur journalistique, RSSM, étudiant, processus de création, créativité, compétence, capacité.*

ТВОРЧЕСТВО И ТВОРЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В МОЛДАВСКОМ ВЫСШЕМ ЖУРНАЛИСТСКОМ ОБРАЗОВАНИИ В ТОТАЛИТАРНЫЙ ПЕРИОД

Статья посвящена рассмотрению принципов организации высшего журналистского образования в МССР, в частности исследованию учебной деятельности, направленной на формирование и развитие навыков и творческих способностей будущих журналистов. Идентификация и описание с концептуальной и функциональной точек зрения этих видов деятельности, а также отслеживание динамики их развития дает возможность наметить новое, прагматичное видение университетского обучения в тоталитарный период. Этот прагматичный подход, в отличие от идеологического, подчеркивает существование передовых практик, которые со временем сформировали модели журналистской подготовки, составившие основу современного молдавского высшего жур-

налистского образования. По мнению авторов, одной из основных задач обучения того времени было развитие творческих навыков, что достигалось формированием, а в дальнейшем и усилением дивергентного мышления, гибкости и неординарности будущих журналистов. В связи с тем, что творческий процесс не протекает по единой схеме, стратегии, приемы, тактики, и вообще пути обучения, развития и моделирования творческих способностей будущих журналистов были весьма разнообразны; они занимали центральное место в учебной программе/ в учебном процессе и изучались на протяжении всего обучения. Именно деятельность, направленная на формирование творческих навыков и способностей, несмотря на глубоко идеологизированный характер высшего образования в советский период, придавала университетской подготовке будущих журналистов функционально-прагматичный и самобытный характер.

Ключевые слова: журналистское высшее образование, МССР, студент, творческий процесс, творчество, способность, умение.

Introducere

Actul jurnalistic este constituit dintr-un șir de activități, orientate spre crearea produselor mediatic- obiectiv-valorice, care să reflecte realitatea prin prisma indivizilor sociali și grupurilor umane. Autorii actului jurnalistic au avantajul de a contacta direct cu realitatea, care urmează a fi mediatizată, dar au și obligația de a o prezenta neîntârziat și obiectiv maselor. În pofida acestui fapt, fiecare jurnalist proiectează realitatea în spațiul public într-o manieră proprie, determinată de creativitatea acestuia. „Reacție, atitudine, angajare și participare directă sunt, de fapt, noțiunile-cheie care exprimă esența actului publicistic” [5, p. 5].

Calitatea actului jurnalistic propriu-zis și a finalităților acestuia depinde într-o măsură foarte mare de complexitatea personalității jurnalistului, precum și de măiestria lui profesională: capacitatea de a analiza și de a gândi critic, experiența de viață și de muncă, cultura generală și cea profesională, abilitatea de a mânui instrumentele jurnalistice, sistemul de reprezentări sociale etc. „Toate aceste preocupări țin de competența, de spiritul de analiză, de capacitatea jurnalistului de a separa ceea ce este esențial de ceea ce este secundar, adică de a transpune gândurile într-un lanț logic de cuvinte și de propoziții, adică de creativitate” [3, p. 36].

Creativitatea generează performanțe în orice domeniu, inclusiv în jurnalistică. „Capacitatea de a interesa și de a emoționa publicul sunt condiții esențiale ale mass-mediei. În acest context, valoarea și noutatea devin două mari deziderate pentru creator. Ca urmare, jurnalistul încearcă să se distingă nu numai prin pasiune, ci și prin capacitate de dăruire și spirit de sacrificiu” [4, p. 3].

Creativitatea dintotdeauna a fost și rămâne o condiție de principiu a reușitei actului jurnalistic, fapt pentru care, activitățile orientate spre dezvoltarea acestuia au devenit elemente fundamentale ale oricărui proces didactic la specialitatea *Jurnalistică*, obținând, în timp, statut de discipline academice obligatorii. Învățământul superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească nu a fost o excepție în această ordine de idei: în planurile de învățământ la specialitatea *Jurnalistică* se regăseau activități curriculare care contribuiau la extinderea limitelor cunoașterii și la formarea competențelor și abilităților de creație, așa precum: gândire divergentă, flexibilitate, fluentă și originalitate. Creativitatea, inclusiv cea jurnalistică, nu este o capacitate psihică autonomă și nicio dimensiune în plus a personalității, ci, mai curând, o disponibilitate, o potențialitate a personalității, care poate fi dezvoltată, modelată, orientată etc., întrucât este rezultatul organizării optime a unor factori de personalitate diferiți, dar și efectul conlucrării unor

processe psihice variate în condiții favorabile. „Creativitatea este alimentată atât de înclinările naturale, pe care le are, într-o măsură mai mare sau mai mică, fiecare dintre noi, cât și de formarea, de instruirea persoanei respective, inclusiv și în domeniul jurnalismului” [3, p. 36].

Ca urmare a eforturilor fizice și psihice ale întregii personalități, creativitatea jurnalistică există sub anumite forme specifice, produsele ei fiind reprezentările jurnaliste, puse în circuitul informațional în forma unor materiale de diferite genuri de presă. „Actul de creație finalizează cu produse mediatice de tip predictiv, anticipativ, interpretativ, explicativ etc., care contribuie la elaborarea noilor modele, proiecte și planuri ale acțiunilor sociale, în particular, și a noilor configurații ale mediului înconjurător, realității sociale, în general” [7, p. 78].

În învățământul superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească, formarea competențelor și abilităților de creație erau obiective de bază ale activităților didactice, în cadrul cărora studenții învățau strategiile, tehnicile și instrumentele de realizare a materialelor jurnaliste. Instruirea universitară era concepută și organizată conform unor principii generale, proprii întregului sistem de învățământ de tip sovietic, dar și după anumite reguli particulare, care reieșeau din specificul domeniilor științifice și ale celor de formare profesională. Regulile particulare erau aplicate pentru organizarea conceptuală a procesului didactic și pentru gestionarea unităților de conținut, acestea conturând profilul identitar al oricărei instruiți universitare de profil. Specificul învățământului superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească reieșea din faptul acesta trebuia să formeze nu doar competențe profesionale, ci și de creație. Astfel, o parte însemnată dintre activitățile didactice și cele obștești erau dedicate proceselor de creație și creativității în jurnalism, creativitatea devenind, în timp, un însemn al instruiți universitare de profil jurnalistic.

Idei și discuții

Studiile universitare de profil jurnalistic în RSS Moldovenească se desfășurau în decursul a cinci ani, iar forma de organizare a acestora era doar cu frecvență. Logica organizării instruiți jurnaliste doar prin intermediul studiilor universitare cu frecvență a reieșit din considerentul că, competențelor de creație nu pot fi formate și dezvoltate „prin corespondență”, adică în cadrul studiilor cu frecvență redusă. Or, pe bună dreptate se considera, că competențele de creație pot fi formate în medii instructive speciale, prin contactul direct al formabililor cu realitatea înconjurătoare și cu formatorul – autor cu renume al unor produse de creație. Creativitatea, fie în mod explicit, fie în mod implicit, era parte constitutivă a tuturor activităților academice, care se desfășurau în cadrul procesului didactic la specialitatea *Jurnalistică*.

Studenții care decideau să-și facă studiile universitare la specialitatea *Jurnalistică* trebuiau să demonstreze că sunt creativi și talentați chiar la începutul itinerarului lor academic, în cadrul sesiunii de admitere. În general, la specialitatea *Jurnalistică* se intra greu, candidații în studenți fiind trecuți prin trei filtre sau trei etape de testare. Primul filtru era dosarul de creație – un element absolut obligatoriu al dosarului general, fără de care nu era posibil să fie înscris în concurs candidații în studenți. Dosarul candidaților înscriși în concurs la specialitatea *Jurnalistică*, trebuia să includă, de rând cu setul standard de documente (actul de studii, caracteristica de la locul de studii sau muncă, certificatul privind starea sănătății, formă 086 și patru fotografii ale candidaților, în format 3x4), încă trei acte, și anume: „dosarul de creație” al pretendentului, o scrisoare de recomandare de la o instituție de presă, cu care acesta a colaborat, și o caracteristică de la organizația comsomolită primară din care el făcea parte.

„Dosarul de creație” reprezenta materialele publicistice, realizate de candidat, și editate în paginile publicațiilor periodice ale timpului; ea demonstra că acesta a colaborat cu diferite instituții de presă, are o anumită experiență jurnalistică și nu este străin domeniului de formare profesională pentru care a optat. Se considerau valide doar materialele avizate prin semnătura redactorului-șef al ediției și sigilate cu ștampila instituției de presă care le-a publicat. Pentru dosarul de creație nu exista un format anume, de aceea fiecare candidat improviza, cel mai des însă, în acest scop, erau folosite albumele pentru desen, pe paginile cărora erau înțeleșite articolele decupate din ziare și reviste.

Cel de-al doilea filtru prin care treceau candidații în studenți era așa-numita „proba de creație” – un fel test de aptitudini, constituit din două sau trei tururi, care avea menirea să identifice pretendenții talentați, cu gândire creativă. Pentru că nu se încadra în categoria examenelor de bază, acesta se organiza până la începutul sesiunii de admitere. Inițial, lucrările realizate în cadrul probei de creație erau evaluate doar cu calificativul „admis” sau „respins”, ulterior, calificativul „admis” a fost substituit cu un sistem de punctaj de la 0 la 2 puncte: lucrările evaluate pozitiv puteau cumula cel mult 2 puncte și cel puțin 0 puncte, iar cele evaluate negativ primeau calificativul „respins”. Abia cel de-al optulea deceniu al secolului trecut, lucrările au început a fi evaluate cu note, întrucât către acel moment, proba de creație a

² Concurs republican, organizat în anii '80 ai secolului trecut, de către publicația periodică *Tinerimea Moldovei* – organul de presă al comsomoliștilor din RSS Moldovenească, în scopul de a facilita admiterea tinerilor talentați la Facultatea de Jurnalistică. La concurs erau prezentate dosarele de creație ale participanților, în care erau incluse materialele realizate de aceștia și publicate în diferite ziare și reviste. Ulterior, dosarele erau evaluate de un juriu constituit din jurnaliști profesioniști. Învingătorii erau premiați și, în cazul în care depuneau actele la Facultatea de Jurnalistică, erau scutiți de a susține proba de creație în formă scrisă.

obținut statut oficial de „examen de aptitudini”. Tot în aceeași perioadă, odată cu înființarea la Universitatea de Stat din Chișinău a Facultății de Jurnalistică, candidații în studenți, care dețineau titlul de laureat al concursului republican *Proba condeiului*², erau scutiți de susținerea probei scrise.

Candidații în studenți care picau acest test nu mai puteau continua itinerarul ales; ei își retrăgeau actele, pentru că nu erau admiși să susțină celelalte examene.

Examenul de aptitudini, pe care trebuiau să-l susțină tinerii înscriși în concursul de admitere la specialitatea *Jurnalistică*, includea două tururi: proba scrisă și interviul oral. La proba scrisă candidații trebuiau să realizeze câteva sarcini, printre care: să enumere evenimentele de rezonanță, care au avut loc în ultima perioadă de timp, să relateze despre un fapt de actualitate, să formuleze întrebări, titluri etc. Minuțios erau evaluate competențele lingvistice și gramaticale ale candidatului. Aceasta era una dintre cele mai dificile probe, la care pica circa o treime din tot contingentul de pretendenți.

Interviul era un fel de discuție în formă liberă dintre candidații în studenți și membrii comisiei de examinare, prin intermediul căruia cadre științifico-didactice de la Facultatea de *Jurnalistică* încercau să identifice gradul de cultură generală, dar îndeosebi, cel de pregătire ideologică a pretendenților. Astfel, cea mai mare parte din întrebări erau de natură ideologică, o altă parte era de cultură generală, iar cea de-a treia parte ținea nemijlocit de domeniul jurnalistic.

Cel de-al treilea filtru îl constituiau examenele generale (în diferite perioade numărul acestora a variat între 6 și 4), pe care trebuiau să le susțină candidații în studenți la toate specialitățile, fără excepție. În funcție de notele acumulate, aceștia ori „treceau concursul”, adică luau probele, și erau înscriși la studii, ori erau respinși.

Creativitatea era parte nu doar a activităților de testare a candidaților în studenți, ci și a activităților

curriculare ale procesului didactic, una dintre acestea fiind practica. Studenții de la specialitatea *Jurnalistică* realizat câteva tipuri de practică: de licență, de vară (de inițiere, de producere) și curentă. Practica curentă se numea pasivă și se realiza pe parcursul întregului semestru. Procesul didactic la specialitatea *Jurnalistică*, spre deosebire de majoritatea specialităților din învățământul superior moldovenesc, nu se desfășura pe parcursul a șase zile din săptămâna, dar în cinci zile, cea de a șasea zi fiind rezervată în exclusivitate pentru activitățile de creație. Anume această zi era considerată drept zi de „practică pasivă” a studenților. Periodic, problema privind organizarea practicii pasive devenea subiect de referință la ședințele de catedră. Iată, bunăoară, ce informație cu referire la subiectul dat se regăsește în procesul verbal al ședinței Catedrei de Jurnalistică din 5 septembrie 1969:

„Постановили:

1. *Одобрить метод проведения пассивной практики студентов отделения журналистики.*

2. *Пассивную практику проводить ежегодно, в течение учебных семестров.*

3. *Считать нецелесообразным составление отдельной программы для проведения пассивной практики, задачи для пассивной практики определяют преподаватели теории и практики журналистики по мере изучения газетных жанров и проблематики газетных выступлений.*

4. *Утвердить график пассивной практики студентов IV курса отделения журналистики.*

5. *Поручить старшему преподавателю Д. В. Ковалю составить график пассивной практики студентов” [1, f. 1-5].*

(„S-a decis:

„ 1. *A aprobai metodologia de desfășurare a practicii pasive pentru studenții de la secția de Jurnalistică.*

2. *A organiza practica pasivă anual, pe parcursul ambelor semestre academice.*

3. *A nu considera oportună întocmirea unui program (analitic – n.a.) separat pentru practica pasivă; sarcinile pentru practica pasivă fiind determinate gradual, de către profesorii de teorie și practică a jurnalisticii, pe măsură ce studenții vor studia genurile de presă și problematica conținuturilor ziarelor.*

4. *A aproba graficul practicii pasive a studenților din anul IV ai secției de Jurnalistică.*

5. *A-l desemna pe lectorul superior D.V. Coval să întocmească graficul practicii pasive a studenților din anul III.”).*

Pe parcursul celor cinci ani, studenții de la specialitatea *Jurnalistică* realizau trei stagii de practică de vară, durata fiecăruia constituind, în medie, patru săptămâni. Primul stagiul de practică se realiza după anul I de studii și figura în planul de învățământ cu denumirea de „practică social-politică și de inițiere”. Deși, *de jure*, era considerat de inițiere, *de facto*, acest stagiul de practică era de producție, studenții urmând să realizeze și să publice materiale în diferite genuri jurnalistică. După anul doi și trei urma practica de instruire și de producere, în cadrul căreia studenții se încadrau plenar în producția jurnalistică. După încheierea stagiului, studenții prezentau dosarele de practică la catedrele de profil și în primele două luni ale anului de studii, le susțineau public, în cadrul conferințelor de totalizare a stagiilor de practică.

Problema privind organizarea stagiilor de practică și susținerea publică a rezultatelor practicii era dezbătută anual în cadrul ședințelor de catedră. Iată care a fost decizia unanimă a Catedrei de Jurnalistică pe marginea acestui subiect, adoptată la ședința din 5 septembrie 1969:

„Постановили:

1. *Считать организацию защиты учебно-производственной практики одним из наиболее важных моментов учебно-воспитательной работы среди студентов отделения журналистики.*

2. *Рекомендовать всем руководителям учебно-производственной практики организовать публичную защиту практики в учебных группах с привлечением к обсуждению опубликованных материалов всех студентов курса.*

3. *Провести защиту летней учебно-производственной практики студентов II, III, IV и V курсов до 1 ноября с.г. Форму оценки практики установить дифференцированный зачёт. Обратить особое внимание преподавателей – руководителей практики на личную ответственность за объективность выставленных оценок” [1, f. 1-5].*

(„S-a decis:

1. *A considera organizarea susținerii practicii de producere drept unul dintre cele mai importante obiective ale muncii instructive-educative în rândul studenților de la secția de Jurnalistică.*

2. *A recomanda tuturor conducătorilor de practică să organizeze susținerea publică a rezultatelor stagiilor de practică în cadrul grupelor academice, cu implicarea în discuția materialelor publicate a tuturor studenților înscriși la același an de studii.*

3. *A desfășura susținerea publică a practicii de vară a studenților din anii II, III, IV și V până la data de 1 noiembrie a acestui an. Forma de evaluare a rezultatelor practicii este colocviul diferențiat. A atenționa în mod deosebit cadrele didactice despre responsabilitatea personală a fiecăruia pentru obiectivitatea notelor acordate”.*

În timpul ultimului an de studii, în cel de-al zecelele semestru, studenții realizat practica de stat (de licență), orientată spre fortificarea competențelor de creație, precum și a celor de cercetare.

Competențele de creație și cele de cercetare ale viitorilor jurnaliști erau formate și prin intermediul tezelor de an, numite pe atunci „lucrări de curs”. Pe parcursul unui ciclu universitar, studenții realizau cel puțin trei teze de an. Indiferent de tipul tezelor de an, realizarea acestora avea la bază două condiții de principiu: vigilența ideologică și legătura învățământ-

tului cu viața practică și cu producția. Un argument în favoarea afirmației respective poate servi decizia Catedrei de *Jurnalistică* pe marginea acestui subiect, adoptată în ședința din 5 septembrie 1969. În procesul verbal al ședinței se menționează:

„*Постановили:*

1. *В связи с тем, что по плану студенты I, III и IV курсов пишут курсовые работы установить следующие направления тем этих работ:*

a) *на I курсе курсовые работы пишутся по разделам «Марксистко-ленинское учение о печати», «Система информации и пропаганды в СССР», «Организация и планирование работы редакции» и по жанрам «Информация» и «Корреспонденция».*

b) *Тематика курсовых работ для III курса включает историю русской и историю молдавской демократической журналистики.*

в) *На IV курсе студенты пишут курсовые работы по истории партийной и советской печати Союзной и молдавской.*

2. *Поручить членам кафедры, ведущим соответствующие курсы, разработать тематику курсовых работ до 20 сентября с.г., обратив особое внимание на ленинскую тематику работ” [1, f. 1-5].*

(„S-a decis:

1. *Dat fiind faptul că, conform planului (de învățământ – n.a.), studenții anilor II, III și IV realizează teze de an, pentru acest gen de lucrări se stabilesc următoarele direcții tematice:*

a) *la anul I de studii, tezele vor aborda prioritare subiecte dedicate: „Învățăturii marxist-leniniste despre presă” (Doctrina marxist-leninistă a presei – n.a.), „Sistemului informațional și propagandistic în URSS”, „Organizării și planificării activității redacționale” și „Genurilor jurnalistic: știrii și corespondenței”.*

b) *la anul II de studii, tezele se vor axa pe subiecte legate de istoria jurnalisticii democratice rusești și moldovenești.*

c) la anul IV de studii, activitatea de cercetare a studenții va fi centrată pe problemele din domeniul istoriei presei de partid și sovietice, unionale și moldovenești.

2. A determina membrii departamentului, titulari ai cursurilor (de profil – n.a.), să elaboreze temele tezelor de an până la 20 septembrie a.c. și să acorde o atenție deosebită tematicii leniniste.”).

Tezele de an constituiau exerciții valoroase pentru realizarea celei mai importante lucrări din anii de studenție – teza de licență, numită în acele timpuri „lucrare de diplomă”. Studenții de la specialitatea *Jurnalistică* puteau alege să realizeze fie teze de licență de cercetare, fie teze de licență de creație. Realizarea lucrării de diplomă era precedată de procedura de aprobare a temei de cercetare și a conducătorului științific. Temele pentru lucrările de diploma erau propuse de cadrele didactice de profil și aprobate în cadrul ședințelor de catedră. Un atare subiect a fost discutat la ședința Catedrei de *Jurnalistică* din 30 octombrie 1969. Procesul verbal al acelei ședințe a consemnat următoarele:

„Постановили:

Кафедра предложила пятикурсникам широкий выбор тем для дипломных сочинений. В результате обсуждения с каждым студентом в отдельности избранной им из этого числа темы, кафедра утверждает следующую тематику дипломных работ:

1. Литературная критика в журнале «Дачия литерарэ».

2. Репортаж на страницах газет «Молдова социалистэ», «Тинеримя Молдовой» и «Култура».

3. Ленинское искусство убеждать.

4. В. И. Ленин – организатор газеты «Правда».

5. «Искра» в Молдавии.

6. Музыка в эфире (по материалам музыкальной Ленишаны Молдавского радио).

7. Репортаж на сельскохозяйственную тему (по материалам газеты «Молдова Социалистэ» за период после XXIII съезда КПСС).

8. Образные средства репортажа.

9. Корреспонденция – основной жанр советской печати.

10. Проблемный очерк (по материалам газет «Молдова социалистэ», «Тинеримя Молдовой» и «Култура»).

11. Молдавский советский фельетон.

12. Действенность проблемных выступлений печати.

13. Фильмы молдавской киностудии на страницах республиканской прессы.

14. Освещение жизни молодёжи на страницах комсомольских газет.

15. Антисоветская деятельность радиостанций «Би-би-си», «Свободная Европа» и «Голос Америки».

16. Публицистика Юлиуса Фучика.

17. Театральная рецензия на страницах республиканской прессы.

18. Публицистика Ильи Эренбурга.

19. Проблемы развития культуры и образования на страницах журнала «Албина ромынеаскэ».

20. Молдавия на страницах русской периодики первой половины XIX века.

21. Пропаганда передового опыта на молдавском радио.

22. Возникновение и развитие жанров советского радио [1, f. 11-14].

(„S-a decis:

Catedra a oferit studenților din anul V o gamă largă de subiecte pentru tezele de absolvire. Ca urmare a discuțiilor cu fiecare student în parte în privința temei lucrării de diplomă, selectată din lista de subiecte propuse, catedra aprobă următoarele teme ale lucrărilor de diplomă:

1. Critica literară în revista „Dacia literară”.

2. *Reportajul în paginile ziarelor „Moldova Socialistă”, „Tinerimea Moldovei” și „Cultura”.*
3. *Arta leninistă de a convinge.*
4. *V. I. Lenin – organizator al ziarului „Pravda”.*
5. *Ziarul „Iskra” în Moldova.*
6. *Muzică în eter (în baza materialelor din cadrul leniniadei muzicale de la radioul moldovenesc).*
7. *Reportajele pe teme agricole (în baza materialelor din ziarului „Moldova Socialistă” din perioada de după Congresul al XXIII-lea al PCUS).*
8. *Elemente figurative în reportaj.*
9. *Corespondența – principalul gen al presei sovietice.*
10. *Schița de problemă (în baza materialelor ziarelor „Moldova Socialistă”, „Tinerimea Moldovei” și „Cultura”),*
11. *Foiletonul sovietic moldovenesc.*
12. *Eficacitatea abordării problemelor în presă,*
13. *Filmele Studioului moldovenesc de film pe paginile presei republicane.*
14. *Reflectarea vieții tineretului pe paginile ziarelor comsomoliste.*
15. *Activitatea antisovietică a posturilor de radio „BBC”, „Europa Liberă” și „Vocea Americii”.*
16. *Publicistica lui Julius Fucik.*
17. *Recenzia teatrală în paginile presei republicane.*
18. *Publicistica lui Ilya Erenburg.*
19. *Probleme de cultură și educație în paginile revistei „Albina românească”.*
20. *Moldova în paginile periodicelor rusești din prima jumătate a secolului al XIX-lea.*
21. *Propaganda experienței performante la radioul moldovenesc.*
22. *Apariția și dezvoltarea genurilor radiofonice sovietice).*

Observăm că majoritatea temelor lucrărilor de diplomă aveau certe valențele ideologice, iar conținuturile acestor studii erau profund doctrinale.

În RSS Moldovenească a existat o practică, cu titlul de experiment, de a organiza susținerea publică a lucrărilor de diplomă în incinta instituțiilor mediatice, cu participarea membrilor colectivelor redacționale. Studenții care realizau lucrări de diplomă, obiectul de cercetare al cărora era jurnalismul de televiziune, susțineau aceste lucrări în incinta televiziunii republicane, iar cei care investigau jurnalismul radiofonic – în sediul postului republican de radio. Această practică era mult mai avantajoasă decât practica tradițională de organizare a susținerilor publice în incinta instituției de învățământ din care făceau parte autorii tezelor de licență. Or, aceasta, pe de o parte, oferea posibilitatea studenților să-și demonstreze cunoștințele, competențele și potențialul intelectual în fața viitorilor colegi de breaslă și, astfel, să-și înceapă a făuri cariera și reputația profesională, iar pe de altă parte, conducătorii instituțiilor aveau posibilitatea să identifice, din rândurile absolvenților, tinerii talentați și să-i recruteze, pentru a-i angaja în serviciu.

Concluzii

În perioada totalitaristă, învățământul superior de profil umanistic, inclusiv cel jurnalistic, a fost expus unei cenzuri drastice, fiind încorsetat în mișcarea generală de făurire a omului nou, de tip socialist. „Procesul didactic a avut, în temei, un format static, astfel că, din punct de vedere conceptual și structural, învățământul universitar moldovenesc cu profil jurnalistic a rămas aproape intact până la începutul anilor '90 ai secolului al XX-lea, când RSS Moldovenească și-a declarat independența față de URSS și a devenit Republica Moldova. Totuși, importanța acestei perioade pentru dezvoltarea învățământului superior național de profil jurnalistic, în particular, și pentru dezvoltarea sectorului mediatic contemporan din RM, în general, nu poate fi neglijată, întrucât anume în acest răstimp au fost puse bazele învățământului universitar contemporan de profil

jurnalistic din RM, fiind proiectat profilului național, identitar al acestuia” [8, pp. 335-336].

Specificitatea instruirii universitare de profil jurnalistic din RSS Moldovenească reieșea din activitățile curriculare, orientate spre formarea competențelor și abilităților de creație. Acestea le revenea un loc central în planul de învățământ și în procesul didactic, pentru că produsele mediatice, care formează creația jurnalistică propriu-zisă, apar doar în rezultatul acțiunilor de creație ale jurnalistului și grație creativității acestuia. Din aceste considerente, dezvoltarea competențelor de creație era un obiectiv de bază al instruirii universitare de profil jurnalistic. Și așa cum procesul de creație nu urmează un tipar unic, strategiile, tehnicile, tacticile, în general, modalitățile de formare, dezvoltare, modelare etc. a competențelor de creație a studenților de la specialitatea *Jurnalistică* erau foarte variate. Anume activitățile orientate spre formarea competențelor și abilităților de creație, în pofida caracterului ideologic și profund îndoctrinat al învățământului superior din perioada sovietică, confereau caracter distinctiv instruirii universitare de profil jurnalistic.

Referințe bibliografice

1. Arhiva Națională a Republicii Moldova, Fond 3186, inventar 1, dosar 813.

2. *Cercetări în domeniul științelor umanistice la Universitatea de Stat din Moldova (1974-1995). Contribuții bibliografice.* Coord. Gheorghe RUSNAC. Chișinău: Tipografia Centrală; 1996, pp. 52-76. ISBN 9975-923-11-9.

3. GUZUN, M. *Resursele creativității sau „chinurile” creației jurnalistice.* // În: *Creativitatea în jurnalism.* Vol. II. Chișinău: CEP USM, 2019, 133 p. ISBN 978-9975-149-29-7.

4. LESCU, M. *A fi creativ.* // În: *Creativitatea în jurnalism.* Chișinău: CEP USM, 2018, 184 p. ISBN 978-9975-142-34-2.

5. MORARU, V. *Reperetele măiestriei. Experiența publicistică a lui Ion Druță.* // În: *Creativitatea în jurnalism.* Chișinău: CEP USM, 2018, 184 p. ISBN 978-9975-142-34-2.

6. ROTARU, L. *Politica sovietică în domeniul învățământului superior din RSS Moldovenească.* // În: *Panorama comunismului în Moldova Sovietică. Context, surse, interpretări.* Coord. Liliana Corobca. Iași: Polirom, 2019, pp. 477-492. ISBN 978-973-46-7846-4.

7. STEPANOV, G. *Bazele jurnalismului.* Chișinău: CEP USM, 2018. 194 p. ISBN 978-9975-142-74-8.

8. STEPANOV, G. *Învățământul superior de profil jurnalistic din RSS Moldovenească: evoluție și concept.* // În: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației.* Vol. VII. Coord. Sergiu Cornea. Cahul: US Cahul, 2020, p. 331-336. 471 p. ISBN 978-9975-88-061-9.